

fazla gitmeden değişik eserlerden seçilerek zenginleştirilebilirdi. Ancak bu çalışmanın Türkiye Türkçesinde /-ma/ olumsuzluk ekiyle kalıplaşmış birleşik fiilleri konuyu fazla dağıtmadan vermesi bakımından derli toplu ve daha geniş çalışmalar için atılmış adım olması bakımından önemli bir eser olduğunu söylemeliyiz.

Özlem Demirel

Yong – Song Li, Türk Dillerinde Sontakılar, Türk Dilleri Araştırmaları Dizisi: 40, İstanbul 2004, 912 sayfa

Türk dili üzerine yapılan araştırmalarda ses bilgisi (fonetik), yapı bilgisi (morfoloji) ve cümle bilgisi (sentaks) ile ilgili çalışmalar öne çıkarken sözcük türleri ile ilgili çalışmalar arka planda kalmakta; sayıca diğer çalışmalara ulaşamamaktadır. Yong – Song Li'nin bu çalışması Prof. Dr. Necmettin Hacıeminoğlu'nun "Türk Dilinde Edatlar" adlı kitabından sonra "edatlar" konusunda yazılmış ilk kitap olarak karşımıza çıkıyor.

Li, kitabının önsözünde bu çalışmanın 1998'de Hacettepe Üniversitesinde kabul edilen aynı adlı doktora tezinin geliştirilmiş ve yeniden gözden geçirilmiş hali olduğunu dile getirmektedir. Dokuz yüz on iki sayfalık bu eserde Giriş, Sontakılar, Sonuç bölümlerinin yanı sıra Almanca Özet, Kaynakça ve Dizinler bölümleri de bulunmaktadır.

Yazar, Giriş bölümünde "Terimin Tanımı, Bu Konuda Yapılan Çalışmalar, Terimlerin Tespiti ve Sıralanması, Yeni Görüşler, Yazıçevrimi Hakkında, Kısaltmalar ve İşaretler" adlı açıklayıcı alt başlıklara yer vermiştir. Bu başlıkların adlandırması içerdikleri konuyu aydınlatır niteliktedir. "Terimin Tanımı" başlığı altında sontakı teriminin içeriğine kısaca değinilerek bu terimin, son çekim edatı veya ilgeç terimlerine karşılık olarak kullanıldığı vurgulanmıştır. Sontakı adlandırmasının, Hint-Avrupa dillerindeki preposition – postposition kullanımından hareketle postposition terimini karşılamak için seçildiği dile getirilmektedir. Bu terimin diğer Türk dillerindeki karşılıklarına da bu kısımda yer verilmiştir. Giriş bölümünün ikinci kısmında edatlar üzerine yapılan az sayıda çalışmanın bibliyografyası verilerek çalışmada kaynak olarak kullanılan eserler işaretlenmiştir. Üçüncü kısımda ise çalışmada incelenen tarihî ve günümüz Türk dilleri ve lehçelerinin sıralaması yapılmıştır. "Yeni Görüşler" başlıklı dördüncü kısımda ise yazar kendi tespitlerini sıralayarak bunların daha önceki çalışmalarda fark edilmedikleri dile getirilmiştir. Beşinci kısımda eserde kullanılan transkripsiyon işaretleri tanıtılmış ve Giriş bölümünün son kısmında da kitapta geçen kısaltmaların listesine yer verilmiştir.

Li, Sontakılar adlı ikinci bölümü "Sontakılar" ve "Sontakı Gibi Kullanılan İsimler" başlıklarıyla ikiye ayırır. Her iki bölümde de sontakı olan kelimeler alfabetik olarak sıralanarak örneklendirilmektedir. Her kelime için tarihî dönemden günümüze kullanıldığı dil ve lehçelerden en az üç örnek verilmektedir. Bu örneklerin Türkiye Türkçesine çevirisi de kitapta yer almaktadır. Takı konusunun, bütün Türk dillerini kapsayacak şekilde etraflıca işlenmiş olması esere elbette ayrı bir değer katmaktadır. Ancak, özellikle Türkiye Türkçesinden bazı cümle örneklerinde isimlerin takı olarak gösterilmesi, biraz zorlama gibi görünmektedir. Çünkü buralarda kelimeler, görevli unsurlar olarak

değil, isim olma özellikleriyle cümlede yer alırlar. Meselâ şu örnekler üzerinde durulmaya değer:

huzur: Dersini öğrenmek ihtimali olmayan öyle bir çocukla Hoca Efendi'nin huzuruna gitmek tehlikelidir. (s. 652)

orta: Odanın ortasında bir masa vardı. (s. 696)

peş: Ahmet daima o kızın peşinden gider. (s. 710)

çevre: Anıtkabir'in çevresine dikilmek üzere pek çok fidan göndermiştir. (s. 934)

hariç: Binanın haricinden bir ses geldi. Bir çok ecnebileri hudut haricine çıkardılar. (s. 648)

Eser, bu dikkatle yeniden üzerinde durulmayı hak ediyor.

Üçüncü bölümde çalışmanın neticesinde ortaya çıkan sonuçları maddeler halinde sıralamaktadır. Son bölümde yer alan ve bütün Türk dilleri ve lehçeleri için hazırlanan "Dizinler", çalışmanın daha faydalı hale gelmesini sağladığı gibi harcanan emeğin büyüklüğünü de ortaya koymaktadır.

Son çekim edatları (takıları) üzerine yayımlanan bu çalışmanın, hem art zamanlı hem de eş zamanlı Türk dil ve lehçelerini kapsamı açısından oldukça önemli bir kaynak eser olduğu ortadadır.

Feryal Korkmaz

Fatma Sabiha Kutlar, Arpaemîni-Zâde Mustafa Sâmi – Dîvân, Kalkan Matbaası, Ankara, Ekim 2004, 633 sayfa

XVIII. yüzyıl Klâsik Türk Edebiyatı şairlerinden Arpaemîni-zâde Mustafa Sâmi, özellikle gazel ve manzum tarihlerin ağırlıkta olduğu orta hacimde bir Dîvân sahibidir. Akademik olarak, şimdiye kadar hakkında iki doktora tezi (Kahramanoğlu 1995, Kutlar 1996) ve bir master tezi (Aksoy 1992) yapılan Sâmi Dîvânı, çeviri yazılı metin şekliyle kitap olarak ilk kez Hacettepe Üniversitesi öğretim üyelerinden Yard. Doç. Dr. Fatma Sabiha Kutlar tarafından yayımlanmaktadır. Böyle bir metin neşrinin, tıpkı Eski Türk Edebiyatı alanındaki diğer metin neşirleri gibi, bilhassa edebî eseri merkez alan estetik, felsefî, psikolojik, sosyolojik, vb. okumalar için atılmış önemli bir adım olduğu kanaatindeyiz.

Arpaemîni-zâde Mustafa Sâmi – Dîvân adlı kitabın Önsöz'ünde, Sâmi ve eseri üzerine ana hatlarıyla bir tanıtmaya yapıldıktan sonra, iki bölüm halinde asıl kısma geçilmektedir. Birinci Bölüm'de; Sâmi'nin hayatı, eserleri ve sanatından bahsedilmektedir. Yazar ilk alt başlıkta, şairin hayatına yönelik ismi, doğum tarihi, ailesi, görevleri ve yaşamıyla ilgili diğer ayrıntılar ile ölümüne değinerek bazı tespitlerde bulunmakta ve şiirinden hareketle çıkardığı ipuçlarına yer vermektedir. İkinci alt başlıkta, Sâmi'nin eserleri Tarih, Muhtelif Eserler, Dîvân başlıklarıyla kısaca tanıtılmaktadır. Kitaba konu olan Dîvân, H.1253 / M.1837'de Mısır Bulak Matbaası'nda basılmıştır ve hem yurt içindeki hem de yurt dışındaki kütüphanelerde otuz iki yazma nüshası ile bir matbu nüshası